

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

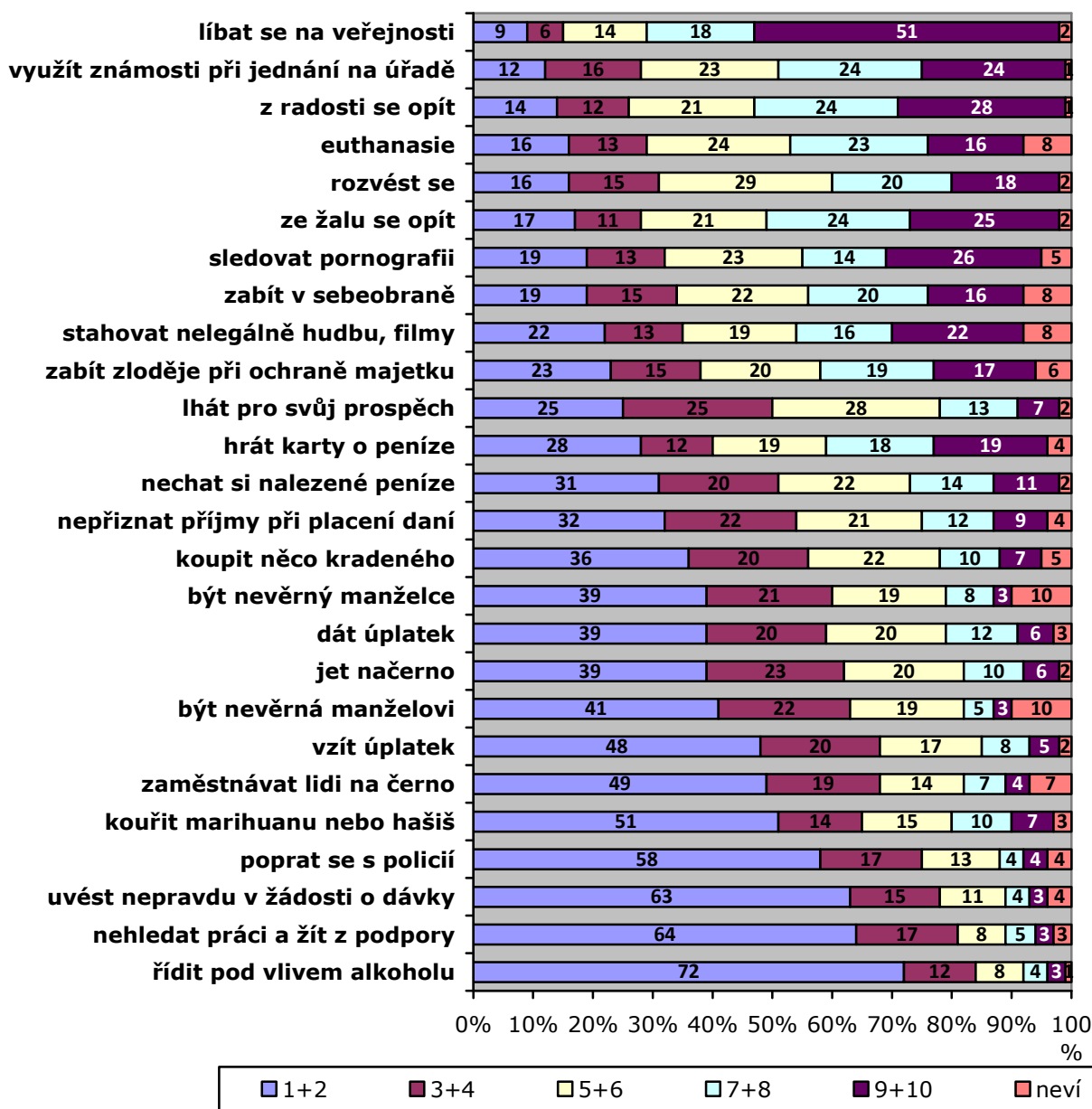
Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: +420 221 183 585
E-mail: milan.tucek@soc.cas.cz

Jaké chování je pro nás morálně přijatelné?

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v12-03</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>5. 3. – 12. 3. 2012</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1053</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>OV.105</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>11. dubna 2012</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

V březnu 2012 se Centrum pro výzkum veřejného mínění ve svém výzkumu zabývalo přijatelností některých způsobů chování v české společnosti. Respondentům byla předložena baterie obsahující 26 položek resp. 26 různých druhů chování, přičemž u každého z nich se dotázaní vyjadřovali, do jaké míry je ve svých očích považují za morálně akceptovatelné. Morální akceptace byla zjišťována pomocí desetibodové škály, kde 1 znamenala, že toto chování není pro dotázané přijatelné nikdy, a naopak 10 vyjadřovala, že dané chování je pro ně přijatelné kdykoliv. Postoje české veřejnosti jsou zachyceny v grafu 1, kde pro větší přehlednost byla desetibodová škála převedena do pětibodové sloučením dvojic hodnot odpovědí (1+2, 3+4, ...).

Graf 1: Morální přijatelnost některých druhů chování¹ (v %)

Pozn.: Položky v grafu jsou řazeny vzestupně dle součtu kategorií „1+2“. To znamená, že první položka je nejméně nepřijatelná, poslední nejvíce nepřijatelná.

Nejméně morálně přijatelné je pro české občany řízení pod mírným vlivem alkoholu – v tomto případě se do kategorie 1 a 2 v rámci výše popsané škály zařadilo sedm Čechů z deseti. Jako druhá nejméně přijatelná je pro české občany situace, kdy si někdo nehledá práci a žije jen z podpory a darů (64 %). Téměř stejný podíl občanů pak považuje za morálně nepřijatelné uvádět nepravdivé údaje při žádosti o sociální podporu (63 %). Nadpoloviční většina české populace pak také odsuzuje rvačky s policií (58 %) a kouření marihuany nebo hašiše (51 %). Pro polovinu Čechů je nemyslitelné zaměstnávání lidí načerno (49 %) a vzít úplatek (48 %).

¹ Znění otázky: „Budu Vám postupně číst různé druhy lidského chování a Vy mi prosím řekněte, do jaké míry je považujete za morálně přijatelné. Odpovídejte pomocí karty, kde 1 znamená, že je nepovažujete za přijatelné za žádných okolností a 10 naopak, že jsou přijatelné podle Vás kdykoliv“.

Poměrně dosti odmítavě se Češi staví i k dávání úplatků a nevěře. Tyto situace negativně vnímají více jak dvě pětiny české populace. Konkrétně dávání úplatků je jednoznačně nepřijatelné pro 39 % osob. Nevěru manželce odsuzuje 39 % a nevěru manželovi 41 % (rozdíl je dán mírně odlišným stanoviskem dotázaných mužů a dotázaných žen). Do této skupiny se řadí i odmítnutí jízdy na černo (39 %).

Pro přibližně třetinu obyvatel ČR je zcela morálně nepřijatelné nechat si nalezené peníze (31 %), dále také nepřiznání všech příjmů a majetku při placení daní (32 %) a též koupě něčeho kradeného (36 %). Čtvrtina Čechů také morálně odsuzuje lhaní ve svůj vlastní prospěch.

Nejvíce nejednotné jsou postoje veřejnosti týkající zabití zloděje při ochraně vlastního majetku a zabití v sebeobraně a (částečně) euthanasie. V těchto případech jsou odpovědi českých občanů rozptýlené rovnoměrně v celé šíři postojového spektra. Morálně nepřijatelné jsou první dvě jmenované okolnosti pro zhruba pětinu dotázaných (nezabiješ – což jde vztáhnout i na euthanasii). Naopak zcela přijatelné jsou pro šestinu dotázaných. Podobná nejednotnost byla zjištěna i ve vztahu k nelegálnímu stahování hudby, filmů (nepokradeš) a vlastně i k rozvodům manželství (co bůh spojil...) a sledování pornografie.

U zbývajících situací v naší společnosti již poměrně jednoznačně převládá určitá benevolence, neboť opití se ze žalu je neakceptovatelné pro 17 % (opití z radosti pro 14 %), oproti čtvrtině Čechů s opačným stanoviskem. Nejvíce shovívaví jsou čeští občané k líbání se na veřejnosti, které jednoznačně odmítá 9 % osob, zatímco opačný postoj zaujímá necelá polovina Čechů (51 %).

Podobně benevolentní jako k opíjení je veřejnost k využíváním osobních známostí při jednání na úradech, což nesvědčí o razantních postojích odsuzujících určitý klientelismus (který bývá spojován s nedemokratickými systémy vládnutí). Výsledek zjevně reflektuje situaci, která se stala běžnou praxí při styku s úřady. Ve srovnání s úplatky není tato forma získávání určitých výhod považována za nemorální, vždyť jde jen o přátelskou službu bez finančního ocenění.

Časové srovnání více méně dokládá, že morální postoje veřejnosti zůstávají od roku 2005 téměř beze změny. Pouze zvýrazněné položky - kouření marihuany, zabití zloděje, euthanasie - vykazují jednoznačný trend posunu v jejich morálním ohodnocení ve směru vyšší přijatelnosti. U kouření marihuany jde zatím o posun od jednoznačné nepřijatelnosti směrem k neutrálnímu stanovisku, přičemž jde o generační problém (věkové srovnání ukázalo, že pro kohortu 15-19 let je hodnota průměru na škále přijatelnosti 5,6, pro kohortu 20-29 let 4,2, pro starší respondenty nad 60 let 2,4). U euthanasie začíná mírně převažovat přijatelnost (podobně jako v řadě zemí vyspělého světa). Co se týká zabíjení zlodějů při ochraně majetku, postoj veřejnosti nepochybně reflektuje několik kriminálních

kauz z poslední doby. Poměrně výrazná změna postoje k přijatelnosti líbání na veřejnosti je podobně jako přijatelnost kouření marihuany generačně podmíněna (kohorta 15-19 let má průměr 8,8, 60+ let průměr 6,6).

Tabulka 1: Morální přijatelnost některých druhů chování – časové srovnání (vážené průměry)

	9/2005	3/2007	3/2008	3/2012
Řídit pod mírným vlivem alkoholu.	2,37	2,42	2,37	2,33
Nehledat práci a žít jen z podpory a darů.	2,51	2,58	2,51	2,47
Uvést nepravdivé údaje v žádosti o sociální podporu.	2,69	2,72	2,57	2,59
Poprat se s policií.	2,66	2,72	2,86	2,90
Zaměstnávat lidi načerno a neplatit za ně daně a odvody státu.	3,09	3,24	3,11	3,18
Být nevěrná manželovi.	3,06	3,75	3,31	3,38
Vzít úplatek.	3,52	3,39	3,54	3,39
Být nevěrný manželce.	3,24	3,76	3,42	3,49
Kouřit marihuanu nebo hašiš.	2,80	2,89	3,26	3,54
Dát úplatek.	4,09	4,08	4,12	3,86
Jet načerno ve vlaku, autobuse, tramvaji či metru.	3,65	4,04	3,91	3,93
Koupit něco kradeného.	3,47	3,81	3,64	3,97
Nepřiznat všechny příjmy či majetek při placení daní.	4,12	4,41	4,16	4,37
Lhát pro svůj prospěch.	4,26	4,52	4,59	4,45
Nechat si nalezené peníze.	4,18	4,38	4,14	4,58
Hrát karty o peníze.	4,15	4,43	4,57	5,31
Zabít zloděje při ochraně vlastního majetku.	4,66	5,08	5,18	5,33
Zabít v sebeobraně.	4,90	5,43	5,64	5,52
Ukončit život nevléčitelně nemocného (euthanasie).	5,07	5,26	5,43	5,66
Rozvést se.	4,86	5,76	5,52	5,68
Využít známosti při jednání na úřadě.	5,98	6,44	6,26	6,10
Ze žalu se opít.	5,38	6,07	6,09	6,17
Z radosti se opít.	5,70	6,28	6,37	6,46
Líbat se na veřejnosti.	6,63	7,34	7,19	7,60
Stahovat nelegálně hudbu, filmy z internetu				5,43
Sledovat pornografii				5,94

Pozn.: Čím vyšší je průměrná hodnota, tím větší (častější) je přijatelnost dané položky. Žlutě jsou zvýrazněny významné posuny přijatelnosti v čase.

Dvacet šest položek lidského chování, které jsme předložili k posouzení veřejnosti z hlediska morální přijatelnosti, spolu nepochybně nějakým způsobem souvisí. Jedna z možností, jak poodhalit jejich vzájemné souvislosti, je zjistit vnitřní strukturaci pomocí faktorové analýzy. Zjistili jsme, že náš výčet různých chování se rozdělil do pěti seskupení (nezávislých dimenzí), které vyčerpaly 62 % názorové variance:

- úplatky, práce na černo, lhaní, okrádání na daních, využívání známostí: **korupční**

a trestné jednání

- opíjení se, líbání na veřejnosti, sledování pornografie, hraní karet o peníze, kouření marihuany: **míra benevolence k lidským pokleskům**
- žít z podpory, uvést nepravdivé údaje v žádosti o sociální podporu, poprat se s policií, kouřit marihuanu: **asociální jednání**
- **nevěra**, rozvod
- **zabít** v sebeobraně, při ochraně majetku, euthanasie

Další analýza prokázala, že pouze v případě druhého faktoru (lidské poklesky) jde o výrazně generační záležitost, kdy podle očekávání je starší generace výrazně méně benevolentní než generace mladší (a především pak nejmladší). Ostatní dimenze (faktory) nevykazovaly významnější vazby ani na zmíněný věk, ani na jiné sociodemografické charakteristiky. Samozřejmě morální postoje jsou v některých položkách významně ovlivněny tím, zda je respondent věřící či nevěřící. To se týká především položek zahrnutých do posledních dvou faktorů.